

اصالت سنجی

خلاصه انگلیسی این مقاله با عنوان:
Assessing the role of small towns in the
development of the surrounding
population centers using network
analysis
در همین شماره به چاپ رسیده است.

شهرسازی ایران، دوره ۲، شماره ۲، بهار و تابستان ۱۳۹۸، صفحه ۱ - ۹

ارزیابی نقش شهرهای کوچک در توسعه کانون های جمعیتی پیرامون با استفاده از تحلیل شبکه ای

مهسا نجارصادقی*

کارشناسی ارشد برنامه ریزی منطقه ای، گروه شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران

منوچهر طبیبیان

استاد، گروه شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران

چکیده: در ایران سیاست شهرهای جدید از نظر توسعه شهری، منطقه ای و ملی موفقیت آمیز نبوده است، بنابراین عملکرد شهرهای کوچک و مدیریت و برنامه ریزی برای آنها، می تواند راه حل مناسبی به سوی توسعه پایدار شهری باشد. امروزه با تحولات گسترده اقتصادی - اجتماعی و تکنولوژیک از جمله در زمینه حمل و نقل و راه های ارتباطی، روابط شهر و روستا بسیار گسترده و متنوع شده است. وجود مشکلات ناشی از رشد شهرهای بزرگ، تراکم جمعیت و همچنین مهاجرت روستائیان به این شهرها موجب توجه و تاکید برنامه ریزان به تقویت و رشد شهرهای کوچک گردید. این اعتقاد وجود دارد که با تقویت شهرهای کوچک می توان مسیر مهاجرت های روستائیان به شهرهای بزرگ تر را تغییر داده و بسیاری از مشکلات موجود در نواحی روستایی را که ناشی از عدم دسترسی مناسب روستائیان به مراکز خدماتی است برطرف نمود. در ایران با اجرای سیاست تبدیل روستاها به شهر، بسیاری از نقاط روستایی به ویژه در دو دهه اخیر به شهر تبدیل شده اند. شهر کنونی ارجمند در شهرستان فیروزکوه یکی از این شهرهاست. هدف این مقاله بررسی نقش شهر ارجمند به عنوان یک کانون شهری کوچک در توسعه نواحی روستایی پیرامون آن است. بدین منظور، ۷ عملکرد در قالب ۴۹ متغیر با بهره گیری از روش تحلیل شبکه بر روی جریانات و روابط موجود در سطح دهستان مورد مطالعه، در دو مقطع قبل و بعد از شهر شدن ارجمند مقایسه و بررسی شده است. داده های حاصل از تحلیل جریانات نشان می دهد که در دوره اول با توجه به تمرکز اکثر خدمات در شهر فیروزکوه، نقاط روستایی دهستان قزقانچای بیشترین وابستگی را به این شهر داشته، اما در دوره دوم با تمرکز این نوع خدمات در شهر ارجمند از وابستگی سکونتگاه های دهستان به شهر فیروزکوه کاسته شده است، همچنین درصد تراکم هر یک از عملکردها بعد از شهر شدن ارجمند نسبت به دوره قبل تا حدودی بهبود یافته که دلیل آن استقرار و پراکندگی این نوع خدمات در نقاط روستایی دهستان می باشد.

واژگان کلیدی: کانون جمعیتی، توسعه روستایی، شهر ارجمند، شهرهای کوچک، روستا شهرها

*مسئول مکاتبات: nj.mahsasadeghi@gmail.com

۱- مقدمه

باشد. در طی چند دهه گذشته راهبردهای متعددی برای توسعه روستایی مطرح شده است، یکی از این راهبردها که دارای رویکرد فضایی است، راهبرد ایجاد و تقویت شهرهای کوچک و روستا- شهرهاست. به

یکی از اثرات فرآیند شهرگرایی شتابان بر ساختار فضایی و جمعیتی کشور، رشد فزاینده تعداد شهرها، از طریق تبدیل مراکز روستایی به شهرهای کوچک می

کرده و قادر به تثبیت مجموعه عوامل لازم برای شکوفایی مناطق سرزمین می شوند (امکچی، ۱۳۸۳ : ۱۰۰-۱۶۰).

۲- اهداف و سوال تحقیق

باتوجه به اهداف تبدیل روستاهای بزرگ به شهر، مقاله حاضر با هدف بررسی کارکرد شهر ارجمند در توسعه روستاهای پیرامون و در راستای یافتن پاسخ به این سوال طرح گردید که آیا شهر ارجمند به عنوان یک شهر کوچک توانسته است نقش کلیدی در خدمات رسانی به نواحی روستایی پیرامون خود ایفا نماید و موجب کاهش وابستگی این نواحی به مرکز شهرستان شود؟

دراین راستا با استفاده از روش تحلیل شبکه و روش مقایسه ای قبل و بعد، نقش شهر ارجمند در تامین نیازهای خدماتی روستاهای دهستان قزقانچای مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۳- مبانی نظری

طی نیم قرن اخیر، یکی از اثرات فرایند شهرگرایی شتابان بر ساختار فضایی و جمعیتی کشور، رشد فزاینده تعداد شهرها، از طریق تبدیل مراکز روستایی به شهرهای کوچک می باشد. از سوی دیگر، برخی از صاحب نظران تقویت عملکردهای شهری، تبدیل روستاها به شهرها، موجب خدمات رسانی بهتر به حوزه های روستایی می دانند (ضیاءتوانا، ۱۳۸۶ : ۱۰۷). درآغاز دهه ۹۰، توسعه روستا شهری آشکارا با راهبردی که بر رشد شهرهای کوچک و متوسط و مراکز دادوستد متمرکز است، جایگزین شده است. شیوه شهرهای کوچک و متوسط بر آن است که بخش سوم منحنی توزیع اندازه شهری را توسعه داده و شکاف میان روستاها و شهرهای رده دوم را پر نماید (پاپلی یزدی، ۱۳۸۷ : ۲۱۶). از آن جایی که شهرهای کوچک می توانند در گسترش و انتشار توسعه به نواحی تحت نفوذ خود، نقش مفید و موثری ایفا نمایند، حائز اهمیت و ارزش هستند.

طورکلی نقش شهرها در توسعه روستایی از طریق پیوندها و مناسبات روستایی- شهری تحقق می یابد. پارادایم های جدید توسعه، شبکه ها و جریان ها را در نظر می گیرند، چرا که جریان ها و پیوندهای بین نواحی روستایی و شهری مهم است. برخی از جریان ها و پیوندهای روستایی- شهری می تواند برای هر یک از نواحی مساعد باشد، ولی باید توجه داشت که منافع خالص می تواند به شیوه های مختلف جریان یابد و در نتیجه با گذشت زمان از یک مکان به مکان دیگر تغییر می کند (Lynch, 2005: 5). به توسعه نواحی روستایی توجه کمتری شده است، درحالی که توسعه روستایی نقش اساسی را در توسعه شهری و رشد اقتصاد منطقه ای ایفا می کند (Long & Zou & Liu, 2009:454). امروزه با تحولات گسترده اقتصادی - اجتماعی و تکنولوژیک از جمله در زمینه حمل و نقل و راه های ارتباطی، روابط شهر و روستا بسیار گسترده و متنوع شده است. این روابط خود را به شکل جریان جمعیت، کالا، عقاید، سرمایه، اطلاعات و نوآوری نشان می دهد. به همین دلیل بسیاری از تحولات و تغییرات در شهرها و روستاها ناشی از کم و کیف روابط بین آنهاست. بنابراین لازم است روابط شهری روستایی در روند برنامه ریزی مورد توجه قرار گیرد (Clayton.et al, 2003:186). در نتیجه تحلیل گران مسائل شهری و منطقه ای، توجه خود را به توسعه شهرهای کوچک و متوسط به عنوان یک راه حل ضروری برای مقابله با عدم توازن ناشی از توسعه نخست شهرها معطوف کرده اند. تا هنگامی که رشد صرفا به چند شهر بزرگ محدود شود، گرایش بیشتری به تشدید و تمدید روند رشد در این مراکز خواهد بود و مراکز شهری کوچکتر از روند انتقال تدریجی و رشد کمتری برخوردار می باشند. شهرهای کوچک با پذیرش سهم قابل توجهی از عوامل تولید، سرمایه گذاری ها و نیروی انسانی و جمعیت کشور، در فواصل متناسب با وسعت سرزمین، همچون وزنه هایی به دور از حوزه کشش و جاذبه مرکز عمل

قلمداد نمود که نقش به سزایی در تقویت محرک های رشد و توسعه نواحی روستایی حوزه نفوذ خود دارند. در ایران طی چند دهه گذشته با اجرای سیاست تبدیل روستاهای بزرگ به شهر، بسیاری از نقاط روستایی به شهر تبدیل شده است و به همین دلیل امروزه تعداد شهرهای کشور به بیش از ۱۰۰۰ نقطه افزایش یافته است (رضوانی، ۱۳۸۶: ۴۶). در استان تهران نیز تعداد شهرها در تقسیمات کشوری سال ۱۳۹۱ به ۴۴ نقطه شهری افزایش یافته است، که اکثر آنها نقاط روستایی بوده اند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۴)، شهر ارجمند (مرکز دهستان قزقانچای) از جمله این نقاط روستایی می باشد که در سال ۱۳۸۵ به عنوان دومین نقطه شهری در شهرستان فیروزکوه تبدیل شده است.

۴- روش تحقیق

روش تحقیق براساس هدف کاربردی و براساس گردآوری داده ها، توصیفی (غیرآزمایشی) از نوع پیمایشی است. شیوه گردآوری اطلاعات و داده ها روش کتابخانه ای و میدانی (مبتنی بر پرسشنامه) است، بنابراین برای هر یک از روستاهای دهستان در دو مقطع قبل و بعد از شهر شدن شهر ارجمند پرسشنامه تهیه شده است. جهت بررسی روابط و جریانات در دو مقطع ذکر شده و دستیابی به اهداف پژوهش، از روش تحلیل شبکه استفاده گردیده است. در این روش رابطه دوطرفه (۱-۰)، به معنای وجود و یا عدم وجود رابطه بین دو عامل و یا دو سکونتگاه در یک مجموعه سکونتگاهی، در نظر گرفته شده است. جهت بررسی جریانات و روابط بین شهر ارجمند و روستاهای پیرامونی آن در ۲ مقطع زمانی قبل و بعد از شهر شدن، عملکردهایی که دارای بیشترین کاربرد در سطح دهستان و منطقه بوده اند، مورد استفاده قرار گرفته اند، برای این منظور ۷ عملکرد (۱) بهداشتی- درمانی و مراکز وابسته (۲) آموزشی- فرهنگی- اجتماعی (۳) ارتباطات- مخابرات - فناوری اطلاعات (۴) کشاورزی - دامپروری (۵) خدماتی - تجاری (۶) اداری - سیاسی (۷) خدماتی - زیربنایی در قالب ۴۹

در واقع چون شهرهای کوچک، انتهای زنجیره توسعه یافتگی و مدرن سازی نقاط شهری و متصل به نواحی روستایی عقب مانده می باشند، باید مورد توجه و دقت نظر قرار گیرند تا این توسعه یافتگی به آن نواحی انتقال نماید (Mc Gee, 1983: 49). امروزه بسیاری از کشورها سیاست توسعه شهرهای کوچک با محوریت حمایت از روستاهای اطراف را درپیش گرفته اند که این هدف و رویکرد برای مصون ماندن از مشکلات حاد زندگی در شهرهای بزرگ و ابرشهرها اتخاذ گردید (حسین اف، ۱۳۸۲: ۷). معضلات و تنگناهای محلی منطقه ای نظیر توزیع فضایی نامتعادل جمعیت، مهاجرت بی رویه با جهت گیری روستایی به شهری به خصوص شهرهای بزرگ و میانی؛ عدم تعادل در توزیع امکانات، فرصت ها و نیروهای اقتصاد در سطح منطقه ای، با گرایش مثبت برای مادر شهر منطقه و گرایش منفی برای شهرهای کوچک ضرورت تمرکز بر شهرهای کوچک و میانی و تعیین و ارزیابی نقش آنها در برنامه ریزی توسعه منطقه ای را تشدید می کند (فنی، ۱۳۸۸: ۱۳). کانون های کوچک شهری اولین هسته های شهری و بلافاصله نقاط و نواحی روستایی و به عنوان حلقه اتصال نواحی روستایی با شهرهای بزرگتر قلمداد می شوند. هیندردینک و تیتوس (۱۹۹۸) اظهار می دارند که در مناسبات روستایی- شهری، نقش شهرهای کوچک بسیار مهم است ولی عمدتاً نادیده گرفته می شود. به ویژه راندینلی (۱۹۸۳) نقش توسعه ای این شهرها را در تامین دامنه ای از خدمات برای حوزه نفوذشان مورد تأکید قرار می دهد (Hinderdink and Titus, 1998).

بر این مبنا در فرآیند برنامه ریزی های توسعه روستایی، تقویت و رشد شهرهای کوچک را نمی توان نادیده گرفت. زیرا این کانون ها امکانات و خدماتی را به نواحی روستایی خود ارائه می دهند و می توانند نقش به سزایی در توسعه نواحی روستایی داشته باشند. در مجموع می توان شهرهای کوچک را به عنوان مراکزی

متغیر که بیشترین کارایی را در منطقه داشته اند، مورد ارزیابی قرار گرفته است. (جدول ۱)

جدول ۱. عملکرد و متغیرهای مورد بررسی در تحقیق

عملکردها	متغیرها
خدماتی - تجاری	فروشگاه تعاونی، فروشگاه لوازم خانگی، فروشگاه مصالح ساختمانی، فروشگاه لوازم التحریر، فروشگاه مواد غذایی، بانک، شرکت حمل و نقل و باربری، فروشگاه لوازم الکترونیکی
اداری - سیاسی	شورای اسلامی روستا، پایگاه نیروی انتظامی، شرکت تعاونی روستا
بهداشتی - درمانی و مراکز وابسته	مرکز بهداشتی درمانی، خانه بهداشت، پزشک، بهیار یا ماما، روستایی، بهداشتی، بهورز، دندانپزشک، داروخانه، کلینیک تخصصی، مراکز خدماتی وابسته، مراکز مشاوره
کشاورزی و دامپروری	تعمیر گاه ماشین آلات کشاورزی، فروشگاه ادوات کشاورزی، مرکز خرید مازاد محصولات کشاورزی، دامپزشکی
آموزشی - فرهنگی - اجتماعی	پیش دبستانی، دبستان، مدرسه راهنمایی، دبیرستان پسرانه، دبیرستان دخترانه، کتابخانه عمومی، مسجد، حسینیه، مزارک تربیتی (کانون های تربیتی)، سرای محله، آموزشگاه های تخصصی، آموزشگاه های عمومی، مهدکودک
ارتباطات - مخابرات - فن آوری اطلاعات	صندوق پست، دفتر پست، دفتر مخابرات، دسترسی به وسیله نقلیه عمومی، دسترسی به روزنامه و مجله، دسترسی به فضای مجازی (اینترنت)
خدماتی - زیربنایی	پمپ گاز (CNG)، پمپ بنزین، خدمات پیشخوان دولت

روش معمولاً بر روی مشاهدات واحدها و مشخصات آنها تکیه دارد. یک تحلیل شبکه اجتماعی باید همچنین داده ها را بر روی بند بند یک واحد در نظر بگیرد. اساس تحلیل شبکه بر پایه چهارچوب داده های تحلیلی استوار است که به اطلاعات یا فرضیات وابسته می باشد. داده های یاد شده می توانند به طور مثال شامل داده های روابط خانوادگی، فعل و انفعال بین مردم یا طرز برخورد شخصی و گروهی باشد. می توان عامل اصلی و کلیدی را براساس جریانات و وابستگی هایی که میان

روش تحلیل شبکه اجتماعی یکی از روش های آنالیز و بررسی وضع موجود و ارائه سند توسعه برای منطقه تحت مطالعه است. مدل های آماری بر پایه تحلیل شبکه به وسیله ی محققین تقریباً ۶۰ سال است که مورد استفاده قرار گرفته است. هدف از این مدلها یک آزمایش کمی از خواص روابط اجتماعی بین عاملین یک شبکه مخصوص می باشد. تحلیل شبکه اجتماعی را می توان به عنوان تعمیم دهنده ی تکنیک های تحلیلی داده های آماری عملی به حساب آورد، این

بوده اند در دو دوره قبل و بعد از شهر شدن شهر ارجمند پرداخته شده است. جمع بندی و تحلیل کلیه جریانات و روابط در ناحیه مورد مطالعه در دو دوره زمانی مورد مطالعه در جدول ۲ و ۳ و شکل های ۱ و ۲ نشان می دهند که:

برخلاف دوره اول که شهر ارجمند به شهر فیروزکوه از نظر خدمات مورد مطالعه وابستگی داشته در دوره دوم به این شهر هیچ وابستگی نداشته است و بعد از شهر شدن درجه بیرونی صفر است. از نظر جریانات و روابط مورد مطالعه شهر ارجمند در هر دو دوره زمانی از نقاط روستایی خود هیچ گونه خدماتی دریافت نمی کند. در دوره اول با توجه به تمرکز اکثر خدمات در شهر فیروزکوه، نقاط روستایی دهستان قزقانچای در این دوره بیشترین وابستگی را به این شهر داشته و روستاهای اهنز و لزور علاوه بر شهر فیروزکوه به شهر کنونی ارجمند نیز وابسته بوده اند (با درجه بیرونی دو). اما در دوره دوم با تمرکز این نوع خدمات در شهر ارجمند از وابستگی سکونتگاه های دهستان به شهر فیروزکوه کاسته شده است (شکل ۲ و ۱). به عبارت دیگر قبل از شهر شدن شهر ارجمند درجه درونی شهر فیروزکوه ۶ و درجه درونی شهر ارجمند ۲ بوده است. با شهر شدن شهر ارجمند مشاهده می شود که درجه درونی شهر فیروزکوه ۲ اما درجه درونی شهر ارجمند ۵ می باشد. براساس درجه بیرونی در دوره اول به استثنای روستاهای اهنز و لزور که هم به شهر فیروزکوه و هم به شهر ارجمند وابسته بوده اند (درجه بیرونی دو) وابستگی بقیه سکونتگاه ها یکسان بوده است (درجه بیرونی یک). اما در دوره دوم سکونتگاه ها با درجه بیرونی یک شامل روستاهای الودر و کهریز و روستاهای اهنز و لزور با درجه بیرونی دو و روستای شادمهن با درجه بیرونی ۳ به شهر ارجمند وابسته بوده اند. در دوره اول به استثنای شهر ارجمند که به روستاهای اهنز و لزور خدمات ارائه می نموده است سایر روستاهای دهستان مورد مطالعه نه تنها به سکونتگاه

عناصر یک مجموعه وجود دارد شناسایی نمود. به این منظور ابتدا می باید عوامل یا جریانات اساسی که در سطح یک جامعه وجود دارد شناسایی و از میان آنها عواملی که حائز اهمیت بیشتری می باشند انتخاب و جریانات و وابستگی های بین آنها را در قالب ماتریسی از اعداد یک بسته مرتب نمود (عدد انشان از ارتباط داشتن و وابستگی بین عناصر یک مجموعه و عدد ۰ نشان صفر از عدم وابستگی دارد) هر چه اعداد به دست آمده در درون یک سطر ماتریس (درجه بیرونی) کمتر و در درون یک ستون (درجه درونی) بیشتر باشد نشان از ارتباط بیشتر سایر اعضا با این عضو دارد و بالعکس هر چه مجموع اعداد در درون یک سطر بیشتر و در درون یک ستون کمتر باشد نشان از وابستگی شدید این عنصر با سایر اعضا دارد. در تحلیل شبکه دونوع رابطه اساسی وجود دارد: الف) رابطه ارزشیابی شده (۱-۰) وجود یا عدم وجود رابطه بین دو عامل و یا سکونتگاه در یک مجموعه سکونتگاهی است و رابطه ارزشی علاوه بر وجود یا عدم وجود رابطه به شدت و فراوانی آن نیز توجه دارد. ب) رابطه مستقیم و غیر مستقیم: یک رابطه مستقیم منشا و انتهای روشنی دارد. یک رابطه غیر مستقیم در رابطه با منشا و مبدا جریان روشن و واضح نیست. یک رابطه غیر مستقیم معمولاً با یک کمان ارائه می شود. یک خط بین عوامل درگیر که پیکان آن را مشخص نمی کند. معمولاً یک کمان رابطه مستقیم را نشان می دهد که خطی بین عوامل است با پیکان در انتهای آن. برای مثال اگر روستای a دانش آموزان را به روستای b بفرستد جهت رابطه آموزش از a به b است که وابستگی آموزشی a را به b منعکس می کند.

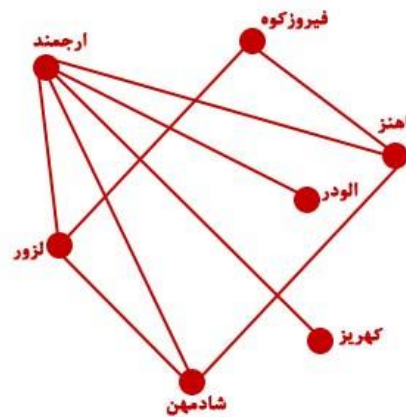
۵- یافته های پژوهش

به منظور بررسی نقش کارکردی شهر ارجمند به عنوان یک کانون شهری کوچک در خدمات رسانی به نواحی روستایی دهستان قزقانچای، با بهره گیری از روش تحلیل شبکه به بررسی جریانات و روابط خدماتی که دارای بیشترین کاربرد در سطح دهستان و منطقه

۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	الودر
۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	کهریز
۹	۰	۰	۵	۲	۱	۱	۰	درجه درونی

بررسی درصد تراکم هر یک کلیه جریانات در دو دوره قبل و بعد از شهر شدن شهر ارجمند نشان می‌دهد که تراکم جریانات در دوره اول ۴،۹۷ و در دوره دوم ۶،۷۲ درصد می‌باشد، بنابراین مقایسه تراکم در هر دو دوره نشان از بهبود تراکم جریانات و افزایش روابط بین سکونتگاه‌های ناحیه مورد مطالعه دارد (جدول ۴). بررسی درصد تراکم هر یک از عملکردها طبق جدول ۴ نشان می‌دهد که بعد از شهر شدن شهر ارجمند تراکم عملکردها نسبت به دوره قبل تا حدودی بهبود یافته که دلیل آن استقرار و پراکندگی این نوع خدمات در نقاط روستایی دهستان می‌باشد و در پی آن روابط بین سکونتگاه‌ها نسبت به دوره قبل افزایش یافته است.

شکل ۲. دیاگرام جریانات و ارتباطات در ناحیه مورد مطالعه بعد از شهر شدن ارجمند

جدول ۴. میزان تراکم عملکردها در ناحیه مورد مطالعه قبل و بعد از شهر شدن ارجمند

تراکم (درصد)		تعداد کل روابط مسکن		جمع سطرها		عملکردها
بعد از شهر شدن ارجمند	قبل از شهر شدن ارجمند	بعد از شهر شدن ارجمند	قبل از شهر شدن ارجمند	بعد از شهر شدن ارجمند	قبل از شهر شدن ارجمند	
۲۱/۴۲	۱۰/۲	۱۰۲	۱۰۲	۲۱	۱۰	بهداشتی - درمانی و مراکز وابسته
۲۰/۴	۱۱/۲۲	۱۰۲	۱۰۲	۲۰	۱۱	اداری - سیاسی
۲۳/۴۶	۱۰/۲	۱۰۲	۱۰۲	۲۳	۱۰	آموزشی - فرهنگی - اجتماعی
۱۳/۲۶	۵/۱	۱۰۲	۱۰۲	۱۳	۵	خدماتی - زیربنایی
۱۷/۳۴	۱۲/۲۴	۱۰۲	۱۰۲	۱۷	۱۲	خدماتی -

						تجاری
۱۲/۲۴	۶/۱۲	۱۰۲	۱۰۲	۱۲	۶	کشاورزی - دامپروری
۲۳/۴۶	۱۲/۲۴	۱۰۲	۱۰۲	۲۳	۱۲	تمام جریانات

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

راهبردهای متعددی برای توسعه روستایی مطرح شده است، یکی از این راهبردها که دارای رویکرد فضایی است، راهبرد ایجاد و تقویت شهرهای کوچک و روستا-شهرهاست. به طور کلی نقش شهرها در توسعه روستایی از طریق پیوندها و مناسبات روستایی-شهری تحقق می‌یابد. در این مقاله به منظور بررسی نقش و عملکرد شهر ارجمند در توسعه روستاهای پیرامون با بهره‌گیری از روش تحلیل شبکه به تحلیل جریانات و روابط موجود در دهستان قزاقچای در دو مقطع زمانی قبل و بعد از شهر شدن شهر ارجمند اقدام شد. نتایج حاصله از مطالعات و بررسی‌ها نشان می‌دهد تبدیل شهر ارجمند به نقطه شهری اثر مطلوبی در خدمات رسانی به نواحی روستایی دهستان قزاقچای داشته است. زیرا قبل از شهر شدن شهر ارجمند همه نقاط روستایی دهستان مورد مطالعه از جمله شهر ارجمند جهت تامین خدمات مورد نیاز خود به شهر فیروزکوه که در فاصله ۱۵ کیلومتری این شهر ارجمند واقع گردیده مراجعه و به این شهر وابستگی داشته‌اند اما با شهر شدن و استقرار خدمات و امکانات در شهر ارجمند

از میزان مراجعات و وابستگی نقاط روستایی به شهر فیروزکوه به طور چشمگیری کاسته شده است. به این ترتیب شهر ارجمند با تبدیل شدن به نقطه شهری توانسته است به عنوان یک شهر کوچک (مکان مرکزی) نقش کلیدی در خدمات رسانی به نواحی روستایی پیرامون خود ایفا نماید که به تبع آن موجب کاهش مراجعات این نواحی به مرکز شهرستان گردیده است. همچنین بررسی و مقایسه میزان تراکم جریانات و روابط در سطح دهستان نشان می‌دهد این میزان قبل از شهر شدن شهر ارجمند ۱۲،۲۴ و بعد از شهر شدن شهر ارجمند ۲۳،۴۶ درصد می‌باشد که نشان دهنده ارتباط بیشتر بین سکونتگاه‌های دهستان در مقطع دوم می‌باشد. لذا می‌توان نتیجه‌گیری کرد که شهر کوچک ارجمند می‌تواند به عنوان مکان مرکزی بیشترین روابط را با سکونتگاه‌های روستایی حوزه نفوذ خود برقرار سازد و با تقویت در نظام سلسله مراتب سکونتگاهی، نقش مهمی را به عنوان کاتالیزور برای توسعه ناحیه ای و توسعه روستایی ایفا نماید و مانع از مهاجرت به سوی شهرهای بزرگ‌تر گردد.

۷- منابع

۱. امکچی، حمیده. (۱۳۸۳). "شهرهای میانی و نقش آنها در چارچوب توسعه ملی". تهران: انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، چاپ اول.
۲. آسایش، حسین. (۱۳۸۳). نقش روستا شهرها در توسعه روستایی. ماهنامه علمی، کشاورزی، زیست محیطی دهاتی، سال اول، شماره ۱۱.
۳. باقری، اشرف السادات. (۱۳۷۵). کارکردهای شهرهای میانی در توسعه ناحیه ای، مطالعه موردی نجف آباد و خمینی شهر، رساله دوره دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، به راهنمایی دکتر حسین شکویی، دانشگاه تربیت مدرس.
۴. پاپلی یزدی، محمد حسین؛ رجیبی سناجردی، حسین. (۱۳۸۷). نظریه‌های شهر و پیرامون. تهران: انتشارات سمت، چاپ سوم.
۵. حسین اف، ف. م. آ. و کیل او. (۱۳۸۲). برنامه ریزی و ساخت شهرهای کوچک. ترجمه غلامرضا خسروی. تهران: انتشارات فروزش، چاپ اول.

۶. رضوانی، محمدرضاعلی؛ گلی، سعیدرضا؛ اکبریان، رونیزی. (۱۳۸۶). نقش و عملکرد شهرهای کوچک در توسعه روستایی با استفاده از روش تحلیل شبکه، مورد: دهستان رونیز (شهرستان استهبان)، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های جغرافیایی، انتشارات موسسه جغرافیا دانشگاه تهران، سال سی و نهم، شماره ۶۱.
۷. زبردست، اسفندیار. (۱۳۸۳). اندازه شهر، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، چاپ اول.
۸. سرایی، محمد حسین؛ اسکندری ثانی، محمد. (۱۳۸۶). تبدیل روستاهای بزرگ به شهرهای کوچک و نقش آن در تعادل بخشی ناحیه ای مورد شناسی: ریوش شهرستان کاشمر، مجله علمی پژوهشی جغرافیا و توسعه، انتشارات دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال پنجم، شماره ۱۰.
۹. سرشماری نفوس و مسکن، (۱۳۹۰)، مرکز آمار ایران
۱۰. ضیاءتوانا، محمدحسن؛ امیرانتخابی، شهرام. (۱۳۸۶). روند تبدیل روستا به شهر و پیامدهای آن در شهرستان تالش، مجله علمی پژوهشی جغرافیا و توسعه، انتشارات دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال پنجم، شماره ۱۰.
۱۱. فنی، زهره. (۱۳۸۸). شهرهای کوچک رویکردی دیگر در توسعه منطقه ای، تهران: انتشارات آذرخش، چاپ سوم.
۱۲. مرکز آمار ایران، (۱۳۹۴)، www.amar.org.ir
۱۳. نوری، هدایت الله؛ حسینی ابری، سید حسین؛ خادمی، خادمی. (۱۳۸۸). نقش شهرهای کوچک در تعادل بخشی نظام سکونتگاهی روستایی استان یزد، مجله علمی پژوهشی جغرافیا و توسعه، انتشارات دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال هفتم، شماره ۱۳.
14. atterthwait, David & Cecilia, Tacoli(2003), "The urban part of rural development: the role of small and intermediate urban centers in rural and regional development and poverty reduction", International Institute for Environment and Development, Washington DC.
15. Clayton, BD, D, Dent, N, Dubois (2003). "Rural Planning In Developing Countries, Earthscan Publication Ltd.
16. Fanni, Zohreh(2008), "How can traditional small cities contribute to sustainable development?", Journal of Geography and Regional Planning Vol.1(6).
17. Hinderdink, J. and Titus, M. (1998) Paradigms of Regional Development and the Role of Small Centers, Thela Thesis, Amsterdam.
18. Long, Hualou, Jian, Zou, Yansui, Liu (2009), "Differentiation of rural development driven by industrialization and urbanization in eastern coastal china", Journal Habitat International 33.
19. Lynch, K (2005), "Rural-urban Interaction in the developing World", Routledg, London and New York.
20. Mc Gee, T.G & Veechibale, Das(1983), "Small Towns Growth Injection Centers", Malaysia Journal of Tropical Geography, Vol.8.

نحوه ارجاع به این مقاله:

نجارصادقی، مهسا؛ طیبیان، منوچهر. (۱۳۹۸). ارزیابی نقش شهرهای کوچک در توسعه کانون‌های جمعیتی پیرامون با استفاده از تحلیل شبکه ای، شهرسازی ایران، ۲ (۲)، ۹-۱.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Iranian Urbanism Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

URL: <https://www.shahrsaziiran.com/1398-2-2-article1/>